

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Головач І.І., Ясько Л.В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Салоїд С.М.

Загальноосвітня школа № 62 м. Києва

Встановлено, що школярі старших класів мають низький рівень мотивації досягнення успіху. Доведено необхідність формування у школярів системи цінностей, яка дасть їм змогу подолати труднощі вікового періоду, знайти спільну мову з однолітками та родичами, покращити рівень навчальних досягнень. Розглянуто можливості використання засобів фізичного виховання та спорту для формування оптимального рівня мотивації особистості до досягнення успіху.

Ключові слова: мотивація, досягнення успіху, впевненість в собі, учні старших класів, фізична культура.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Результатами наукових досліджень встановлено, що у школярів старших класів існують певні перепони щодо формування позитивної мотивації до занять фізичною культурою [1; 3; 6]. Але, як відомо, на сьогоднішній день зростає потреба суспільства у гармонійно розвиненій особистості – творчій, активній, яка розуміє своє призначення в житті, здоровій фізично та духовно [8; 9]. В зв'язку з цим, багатьма дослідниками вивчається проблема підвищення культурологічної цінності фізичної культури учнівської молоді [6; 8].

Роботами Андрєєвої О.В. зазначено, що сучасні підлітки відрізняються високим рівнем пізнавальної і творчої активності [1; 2]. Пізнання світу школярів відбувається за допомогою спеціально організованого процесу виховання та розвитку, одним з головних завдань якого є винайти підхід, що дозволить виховати такі якості особистості, які допоможуть підлітку подолати будь-які життєві перепони. О.І. Гурою зазначено, що інтегральною інстанцією, яка забезпечує управління свідомої активізації людини є її Я-концепція. Усвідомлення своїх перспектив є ведучим фактором змін особистості на фізіологічному, психологічному та соціальному рівнях. Відомо, що у більшості людей, які мають позитивну самооцінку спостерігається відносно низький рівень особистісної тривожності та агресивності, домінує внутрішній контроль [4].

Великого значення у розвитку особистості набуває формування в учнів мотивації досягнення успіху. Д.С. Макклелланд визначив, що основні алгоритми вирішення завдань, що пов'язані з досягненням успіху формуються до тринадцяти років, при цьому автор зазначає, що спрямовувати енергію підлітків в необхідне русло доречно засобами фізичного виховання та спорту. Також ним встановлено, що мотивацію досягнення успіху можливо розвивати і в зрілому віці, що поширює

можливості впливу засобів фізичного виховання та спорту на особистість людини протягом всього життя [7]. Роботами Т.Ю. Круцевич зазначено, що специфіка фізичного виховання полягає у тому, що усвідомлена інформація стає мотивованим стимулом до виконання фізичних вправ і формування такого способу життя, який сприяє досягненню особистих і суспільних цілей. Критерієм ефективності цього процесу має бути рівень здоров'я фізичної працездатності і соціальної адаптованості підлітків [6].

Все вищезазначене свідчить про необхідність використання засобів фізичного виховання і спорту в якості ресурсу виховання підростаючого покоління, що вміщує в себе не тільки здоров'язберігаючий потенціал, але й підґрунтя для розвитку психічних якостей особистості, необхідних для життєвої адаптації.

Мета дослідження – визначити можливості формування мотивації досягнення успіху учнів старших класів у процесі фізичного виховання.

Для досягнення поставленої мети використовувались наступні **методи досліджень**: аналіз спеціальної науково-методичної літератури; вивчення та узагальнення педагогічного досвіду, педагогічні методи (анкетування, спостереження, бесіда), методи математичної обробки отриманих результатів.

У дослідженні прийняли участь 45 учнів старших класів (24 хлопця та 21 дівчина), які навчаються у загальноосвітній школі № 62 м. Києва.

Опитування школярів здійснювалося за бланковою методикою А. Кареліна «Шкала оцінки потреби у досягненні» для визначення мотивації досягнення та прагнення до покращення своїх результатів. Шкала вміщує 22 судження, з приводу яких можливими є два варіанти відповідей – «так» або «ні». За відповіді, які співпадають з ключовими (згідно коду) отримується один бал, отримані бали підраховуються. За результатами підрахунку оцінують рівень мотивації: низький, середній та високий (за поданою в методиці таблицею) [5].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Як відомо, мотивація досягнення та прагнення до покращення своїх результатів в значній мірі залежать від впевненості людини в своїх можливостях, бажанні їх реалізувати та досягти успіху в обраній діяльності. Саме тому одним з завдань проведеного нами опитування було визначення думок респондентів з приводу причин досягнення успіху у житті людини. Аналізуючи відповіді опитаних нами учнів-старшокласників, встановлено, що 71% хлопців вважають, що успіх у житті залежить не від дій самої людини, а від щасливого випадку. З цим згодні і більшість дівчат – 61% позитивних відповідей. 50% хлопців та 33% дівчат дали позитивну відповідь на запитання про втрату сенсу життя після втрати улюбленої роботи, а 75% хлопців та 40% дівчат вважають, що люди більше страждають від невдач на роботі, ніж від негативних стосунків з родичами. При цьому кінцевий результат є важливішим за сам процес виконання справи для 62% хлопців та 52% дівчат.

При визначенні думок учнів щодо ствердження, що більшість людей живуть у мріях про далекі досягнення, ніж сьогоднішня, позитивну відповідь надали 58% хлопців та 38% дівчат. Зацікавив той факт, що 50% хлопців та 38% дівчат вважають, що в їх житті відбувається більше успіхів, ніж невдач. Звертає на себе увагу, що 66% хлопців та 76% дівчат більше вітають емоційних людей ніж діяльних, що може свідчити про їх ще не зрілий вік.

50% хлопців та 52% дівчат навіть в простій роботі намагаються щось вдосконалити, покращити. На нашу думку, це може свідчити про творчий підхід учнівської молоді до процесу виконання будь-якої роботи. При цьому насторожує те, що 37% хлопців та значна кількість дівчат (61%) захоплюються думками про успіх і можуть забути про техніку безпеки. На наш погляд на цей факт слід звернути особливу увагу при плануванні рухової діяльності учнів, до якої також відноситься організація і проведення уроків фізичної культури в школі. Адже не дотримання правил техніки безпеки на уроках може призвести до травматизму. Отримані результати є додатковим аргументом того, що проведення уроків фізичної культури у старших класах має забезпечуватись двома вчителями на один клас.

66% хлопців та 47% дівчат визначають, що їх близькі вважають їх лінивими. При цьому 33% хлопців та майже в два рази більше дівчат (70%) вважають, що в їх невдачах винні обставини, а не вони самі. Це факт може свідчити про те, що дівчата в старшому шкільному віці менше відповідальні, ніж хлопці. 54% хлопців та 71% дівчат впевнені, що вони не мають будь-яких здібностей, але мають терпіння, при цьому 66% хлопців та 47%

дівчат впевнені, що саме лінь, а не сумніви змушують їх відмовлятися від своїх намірів. 70% хлопців та 42% дівчат вважають, що їх батьки занадто багато контролюють їх.

Звертає на себе увагу невисокий відсоток учнів, які вважають себе впевненими в собі – 52% дівчат та лише 33% хлопців. При цьому з'ясовано, що 58% та 52% хлопців та дівчат (відповідно) готові ризикувати для досягнення успіху, навіть якщо шанси на вдачу малі. 62% хлопців вважають себе старанними людьми, щодо дівчат – 66%. Виходячи з зазначеного, можливо дійти висновку, що організація навчальної діяльності учнівської молоді потребує створення таких умов, в яких учні могли б себе проявити з кращої сторони і реалізувати свої здібності. На наш погляд, для підвищення самооцінки школярів необхідно залучати їх до участі та проведення різноманітних спортивних свят, конкурсів, вікторин, туристичних походів вихідного дня, екологічних стежок.

Викликає інтерес той факт, що 58% хлопців та 61% дівчат старшого шкільного віку відчувають збільшення енергії та потребу її реалізації. При цьому 58% та 57% хлопців та дівчат (відповідно) в своїй діяльності віддають перевагу більш оригінальним речам, ніж повсякденним. Ми вважаємо, що такий мотив доцільно розвивати через процес загальної фізичної підготовки учнів, використовуючи різноманітні засоби та сучасні форми організації занять.

Особисто здивував той факт, що 66% хлопців та 38% дівчат впевнені у тому, що близькі родичі зазвичай не підтримують їхні плани та інтереси. 66% хлопців та 57% дівчат вважають, що для їхнього життя та праці потрібно менше ресурсів ніж для їхніх товаришів. Також було встановлено, що 66% хлопців та 52% дівчат вважають, що мають більше наполегливості, ніж здібностей. Однією з головних причин такого становища є відсутність у старшій загальноосвітній школі комплексної роботи з формування мотивації учнів до досягнень успіху та до занять фізичною культурою.

Використання обраної методики досліджень дає змогу конкретизувати отримані відповіді та визначити рівень мотивації досягнення опитуваних.

Підраховуючи отримані за відповіді бали, визначається низький, середній та високий рівень мотивації згідно наведеної у методиці таблиці [5]. Підводячи підсумки власних результатів опитування, нами встановлено, що за даною методикою для значно більшої кількості учнів старшого шкільного віку характерним є низький рівень мотивації досягнень – 87,5% хлопців та 90,5% дівчат. З високим рівнем мотивації учнів не виявлено (рис. 1, рис. 2).

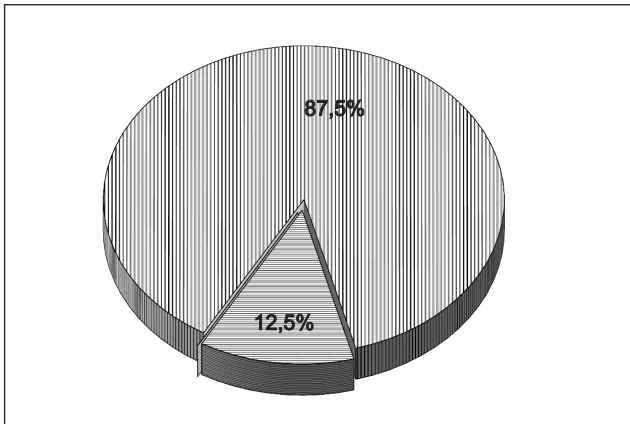

Рис. 1. Співвідношення учнів старшого шкільного віку (хлопці) з середнім (87,5%) та низьким (12,5%) рівнем мотивації досягнень

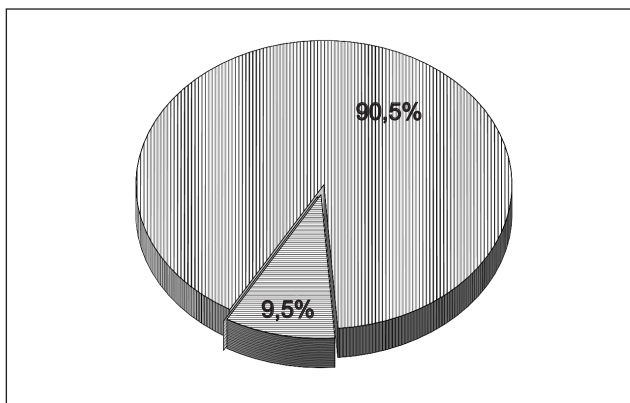

Рис. 2. Співвідношення учнів старшого шкільного віку (дівчата) з середнім (90,5%) та низьким (9,5%) рівнем мотивації досягнень

Висновки з даного дослідження і перспективи. На формування мотивації школярів 10-11 класів до занять фізичною культурою впливають різноманітні чинники – педагогічні, комунікативні, особистісні та соціально-економічні. Бажання фізично вдосконаливатися пов'язане і з мотивацією досягнень. За результатами нашого опитування, встановлено, що більшість дівчат і хлопців старшого шкільного віку мають низький рівень мотивації досягнення – кількість отриманих балів нижче 11. Високого рівня мотивації досягнення у респондентів не виявлено. Середній рівень мотивації досягнення мають 12,5% хлопців та 9,5% дівчат.

Низький рівень мотивації досягнення учнів є причиною виявлених у них заниженої самооцінки та недостатньо дружніх стосунків з родиною. На наш погляд, підвищенню рівня мотивації досягнень може сприяти залучення учнів до активних занять фізичним вихованням та спортом, формування у них бажання фізично вдосконаливатися та перемагати. Заняття фізичним вихованням та спортом дозволять сформувати у учнів систему цінностей, яка дасть їм змогу впоратися з труднощами в навчанні, спілкуванні з однолітками та батьками, сприятимуть збереженню здоров'я та вирішенню низки питань, в яких мають розумітися учні старшого шкільного віку.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вирішенням проблеми підвищення мотивації школярів старших класів до занять фізичним вихованням та визначенням впливу занять різними видами рухової активності на рівень мотивації досягнення успіху.

Список літератури:

1. Андреева Е. Анализ мотивации студентов к внеучебным формам организации занятий по физическом у воспитанию / Елена Андреева, Уляна Катерина // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2014. – № 4. – С. 18–27.
2. Андреева О.В. Фізична рекреація різних груп населення: монографія / О.В. Андреева. – К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 280 с.
3. Бобровник С.І. Формування мотивації старшокласників до занять фізичною культурою та спортом / С.І. Бобровник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова : збірник наукових праць. – Київ, 2014. – Вип. 2(43)14. – С. 4–7.
4. Гура О.І. Позитивна, зріла Я – концепція як основа психічної цілісності особистості / О.І. Гура // Тез. науч.-практ. конф. [«Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму»], (Запоріжжя 10-11 жовтня 2013 р.). – З., 2013. – С. 80–81.
5. Карелин А. Большая энциклопедия психологических тестов. – М.: Эксмо, 2007. – 416 с. (с. 20–21).
6. Круцевич Т. Мотивація учнів 6-9 класів до уроків фізичної культури / Тетяна Круцевич, Олеся Іщенко, Тетяна Імас // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2014. – № 2. – С. 68–72.
7. Макклелланд Девід. Мотивация человека / Д.С. Макклелланд // Серия «Мастера психологии». – СПб.: Питер, 2007. – 672 с.
8. Саїнчук М. Формування ціннісних орієнтацій у сфері фізичної культури і спорту учнів старших класів у процесі фізичного виховання / М. Саїнчук // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 02. – С. 68–22.
9. Фізична культура в школі: 5-11 класи: метод. посібник / заг. ред. С.М. Дятленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 367 с.

Головач И.И., Ясько Л.В.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

Салоид С.Н.

Общеобразовательная школа № 62 г. Киева

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИИ ДОСТИЖЕНИЯ УСПЕХА УЧАЩИХСЯ СТАРШИХ КЛАССОВ В ПРОЦЕССЕ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ

Аннотация

Установлено, что школьники старших классов имеют низкий уровень мотивации достижения успеха. Доказана необходимость формирования у школьников системы ценностей, которая позволит им преодолеть трудности возрастного периода, найти общий язык со сверстниками и родственниками, улучшить уровень знаний. Рассмотрены возможности использования средств физического воспитания и спорта для формирования оптимального уровня мотивации личности к достижению успеха.

Ключевые слова: мотивация, достижение успеха, уверенность в себе, ученики старших классов, физическая культура.

Holovach I.I., Yasko L.V.

Borys Grinchenko Kyiv University

Saloid S.M.

Secondary school № 62 in Kyiv

FORMATION OF MOTIVATION OF ACHIEVING SUCCESS OF SENIOR CLASSES IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION

Summary

It has been established that high school students have a low level of motivation to succeed. The necessity of forming a system of values among pupils, which will enable them to overcome the difficulties of the age period, to find a common language with peers and relatives, to improve the level of educational achievements is proved. Possibilities of using physical education and sports are considered for formation of the optimum level of personality motivation to achieve success.

Keywords: motivation, success, self-confidence, high school students, physical culture.